

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

**Brief aan de leden
T.a.v. het college en de raad**

informatiecentrum tel.
(070) 373 8393

uw kenmerk

bijlage(n)

2

betreft

Voortgang samenwerking in de
waterketen

ons kenmerk

ECFD/U201600894

datum

16 juni 2016

Lbr.16/044

Samenvatting

In deze brief informeren wij u over de voortgang en het resultaat van de regionale samenwerking in de waterketen en over de landelijke ondersteuning die hiervoor beschikbaar is.

In 2011 hebben Rijk, IPO, UvW, Vewin en VNG het Bestuursakkoord Water (BAW) gesloten. De afspraken in dit akkoord gaan over de beperking van de stijging van de **kosten**, het vergroten van de **kwaliteit** (professionaliteit) en het verminderen van de **kwetsbaarheid** in de waterketen. De uitwerking vindt plaats in 49, van onderop gevormde regio's.

Uitkomsten monitor:

In de meeste regio's werken gemeenten en waterschappen met de drinkwaterbedrijven, voorspoedig samen aan het behalen van de gestelde doelen. De besparing op de jaarlijkse kosten in het beheer van de afvalwaterketen van de regio's samen bedraagt in 2016 € 225 miljoen (59% van de totale ambitie van €380 miljoen in 2020). Drinkwaterbedrijven hebben het doel van €70 miljoen al bijna bereikt. Zij hebben nu €55 miljoen gerealiseerd (79% van €70 miljoen). De prognose voor 2020 is dat vrijwel alle regio's hun ambitie gaan halen; enkele regio's doen meer.

Conclusies:

Voor de doelen kostenbesparing, kwaliteit en kwetsbaarheid moeten nog serieuze stappen worden gezet. Om de doelen te realiseren is het nodig om blijvend te investeren in een goed inzicht in toestand en functioneren van het fysieke systeem (waterketen en relatie stedelijk watersysteem). Gezamenlijke meten en monitoring vormt hiervoor de basis en wordt in vrijwel alle regio's in meer of mindere mate opgepakt. Dat verdient blijvend aandacht en verdieping.

In de tweede helft van de uitvoeringstermijn van het BAW, komt de nadruk meer te liggen op investeringen. Voor het behalen van de BAW-doelen is het nodig om landelijk en in de regio het belang en de bestuurlijke urgentie te handhaven. Wij denken dat het gezamenlijk investeringsprogramma op regioniveau hierbij een goede steun in de rug zal worden.

Aan de leden

informatiecentrum tel. (070) 373 8393	uw kenmerk	bijlage(n) 2
betreft Voortgang samenwerking in de waterketen	ons kenmerk ECFD/U201600894 Lbr.16/044	datum 16 juni 2016

Geacht college en gemeenteraad,

In deze brief informeren wij u over de voortgang en het resultaat van de regionale samenwerking in de waterketen en over de landelijke ondersteuning die hiervoor beschikbaar is.

In 2011 hebben Rijk, IPO, UvW, Vewin en VNG het Bestuursakkoord Water (BAW) gesloten. De afspraken in dit akkoord gaan over de beperking van de stijging van de kosten, het vergroten van de kwaliteit (professionaliteit) en het verminderen van de kwetsbaarheid in de waterketen. De uitwerking vindt plaats in 49, van onderop gevormde regio's. Jaarlijks wordt de voortgang en het resultaat van de regionale samenwerking in beeld gebracht.

Uit de recent gehouden monitor blijkt dat gemeenten en waterschappen, in de meeste regio's met de drinkwaterbedrijven, voorspoedig samen werken aan het behalen van de gestelde doelen. De besparing op de jaarlijkse kosten in het beheer van de afvalwaterketen van de regio's samen bedraagt in 2016 € 225 miljoen (59% van de totale ambitie van €380 miljoen in 2020). Drinkwaterbedrijven hebben het doel van €70 miljoen al bijna bereikt. Zij hebben nu €55 miljoen gerealiseerd (79% van €70 miljoen). De prognose voor 2020 is dat vrijwel alle regio's hun ambitie gaan halen; enkele regio's doen meer.

Voor de doelen kostenbesparing, kwaliteit en kwetsbaarheid moeten nog serieuze stappen worden gezet. Om de doelen te realiseren is het nodig om blijvend te investeren in een goed inzicht in toestand en functioneren van het fysieke systeem (waterketen en relatie stedelijk watersysteem). Gezamenlijke meten en monitoring vormt hiervoor de basis en wordt in vrijwel alle regio's in meer of mindere mate opgepakt. Dat verdient blijvend aandacht en verdieping.

In de tweede helft van de uitvoeringstermijn van het BAW, komt de nadruk meer te liggen op investeringen. Voor het behalen van de BAW-doelen is het nodig om landelijk en in de regio het belang en de bestuurlijke urgentie te handhaven. Wij denken dat het gezamenlijk

investeringsprogramma op regioniveau hierbij een goede steun in de rug zal worden.

Daarnaast gaan de UvW, Vewin en VNG verder met het faciliteren van de samenwerking in de waterketen door (thema)bijeenkomsten te organiseren. Uitwisseling van informatie en kennis vindt plaats via het digitale platform samenwerkenaanwater.nl.

Wij stellen het zeer op prijs dat u in de regio zo goed hebt bijgedragen aan de landelijke monitor. De respons van 98-100% en de kwaliteit van invulling zijn ongekeerd hoog. In het vervolg van deze ledenbrief wordt uitgebreider ingegaan op de monitorresultaten.

De start van de 'tweede helft' van de samenwerking (periode 2016-2020)

In de landelijke bijeenkomst voor de regionale bestuurders op 15 oktober 2015 in Utrecht hebben we het startsein gegeven voor de 'tweede helft'. Na de inventarisatie van de regionale mogelijkheden en het oppakken van de samenwerking in het operationele beheer (veelal de quick wins), zullen we onze aandacht vanaf nu gezamenlijk meer richten op de moeilijker op te pakken uitdagingen, zoals de investeringen in groot onderhoud en vernieuwing van de afvalwatersystemen. Door samen onze schouders eronder te blijven zetten, is het mogelijk om de BAW-doelen in 2020 te realiseren.

Sinds de eindrapportage 'Waterketen 2020 - Slim, betaalbaar, robuust' van de Visitatiecommissie waterketen van december 2014, waarbij de commissie en de minister van I&M hebben gesteld dat de BAW-doelen met extra inspanningen haalbaar zijn, werken de partijen in de waterketen met overtuiging aan de prioriteiten:

- Het toepassen van een uniforme monitor: om in de regio zelf de eigen voortgang en tussentijdse resultaten in beeld te brengen is de 'BAW-monitor' ontwikkeld. Deze is meer gedetailleerd en primair gericht op eigen regionale sturingsinformatie. De BAW-monitor wordt in toenemende mate gebruikt. Veel regio's zijn nu overgegaan op dit model en andere regio's zullen dat doen voor aanvang van de monitorronde over 2016. Dit draagt ook bij aan de vergelijkbaarheid van de geleverde prestaties.
- Samenwerking in de regio's met drinkwaterbedrijven: om de mogelijkheden van bredere samenwerking onder de aandacht te brengen, hebben we op 15 oktober 2015 een 'Kansenkaart waterketen' gelanceerd. In de Stuurgroep Water is hierop door de minister van Infrastructuur en Milieu enthousiast gereageerd.
- Het gezamenlijk investeringsprogramma: om de investeringen voor de regio samen onder de loep te kunnen nemen, hetgeen van groot belang is in de volgende fase van de samenwerking, wordt een handreiking opgemaakt. Deze handreiking wordt in juni 2016 uitgereikt aan de ambtelijke trekkers van de regio's.

- De Omgevingswet: de partijen voeren op dit moment landelijk overleg over de wijze waarop in de waterketen samengewerkt kan worden gegeven de deregulering die deze wet met zich meebrengt. Het vervallen van de wettelijke planverplichting van het huidige verplicht Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) en de aanstaande deregulering van lozingsregels voor riolering, bodem en oppervlaktewater biedt kansen voor de ontwikkeling van regionale plannen en vormen van informatie-uitwisseling.

Landelijk beeld van de voortgang en het resultaat:

Factsheet van regio's en drinkwaterbedrijven (bijlage 1)

Voor het eerst ziet u als bijlage een geïntegreerde factsheet, waarin enerzijds de vooruitgang in de 49 regio's van de afvalwaterketen (gemeenten en waterschappen) is opgenomen en anderzijds hoe drinkwaterbedrijven zich verbeteren.

Gematigde lastenontwikkeling

In het Bestuursakkoord Water is afgesproken dat in beeld wordt gebracht in hoeverre de lastenontwikkeling gematigd is.

De totaalopbrengst van de rioolheffing en de zuiveringsheffing ten opzichte van de twee prognoses (de autonome ontwikkeling van de heffingen en de lastenontwikkeling bij meer intensieve samenwerking) geven een beeld van de realisatie van de doelstelling omtrent de lasten. De heffingen blijven in de periode 2010 t/m 2016 nog steeds duidelijk onder de prognoses (bijlage 1, figuur 1 en 2). Datzelfde geldt voor de kosten van de drinkwaterbedrijven (figuur 3). Dat beeld is positief en tegelijkertijd realiseren we ons dat de doelstelling voor 2020 nog niet gerealiseerd is. Het vooruitzicht is dat we gaan slagen, maar het zal voortdurend alertheid en daadkracht vergen. Slechts dan slagen we er gezamenlijk in het patroon van de blauwe stippen ook in de komende jaren onder de groene lijn te houden.

De stijging van het totaal aan heffingen en tarieven in de waterketen voor huishoudens met een koopwoning ligt met 0,4% net iets onder de inflatie (0,5%) (figuur 4). Voor huishoudens met een huurwoning geldt zelfs een daling van de lasten (-0,4%). Voor bedrijven is er eveneens sprake van een daling, met name veroorzaakt door een daling van drinkwatertarieven en van de rioolheffing (voor de groothandel) (figuur 4). De positieve ontwikkeling van de lasten is voor een belangrijk deel het gevolg van de succesvolle samenwerking die tot uitdrukking komt in beleidsmatige keuzes, efficiëncy maatregelen in de bedrijfsvoering en ook steeds vaker het optimaliseren van investeringen.

Doelrealisatie kosten

De besparing op de jaarlijkse kosten in het beheer van de afvalwaterketen van de regio's samen bedraagt in 2016 € 225 miljoen (59% van de totale ambitie van €380 miljoen minder meer-kosten in de afvalwaterketen in 2020). Drinkwaterbedrijven hebben het doel van €70 miljoen al bijna

bereikt. Zij hebben nu €55 miljoen gerealiseerd (79% van €70 miljoen).

De prognose voor 2020 is dat vrijwel alle regio's hun ambitie gaan halen; enkele regio's doen meer.

Het BAW-doel is weliswaar €380/€70 miljoen maar we kijken ook naar de vorderingen na de rapportage van de Visitatiecommissie waterketen die in 2014 rapporteerde over €355/€85 miljoen.

Doelrealisatie kwaliteit en kwetsbaarheid

Voor het gebied kwaliteit (professionaliteit van dienstverlening) geldt dat waterschappen en gemeenten inmiddels gemiddeld 53 procent van de eigen ambitie hebben gerealiseerd. Uit het kaartbeeld blijkt dat steeds meer regio's goed op koers liggen om de eigen doelstellingen in 2020 te realiseren. Voor de drinkwaterbedrijven is de gemiddelde realisatie 78 procent, wat betekent dat zij al verder op koers liggen voor wat betreft het halen van de eigen kwaliteitsdoelstellingen. Voor het gebied kwetsbaarheid hebben de regio's gemiddeld bijna 50% gerealiseerd. Voor drinkwaterbedrijven is de gemiddelde realisatie 84 procent.

De ontwikkelde BAW-monitor ondersteunt de regio's bij het definiëren van goede indicatoren. Hierbij zij opgemerkt dat de doelen kwaliteit en kwetsbaarheid in diverse regio's later zijn uitgewerkt dan het doel kostenbesparing, waarmee direct is begonnen in een regionaal feitenonderzoek of businesscase. Het is evenwel van het grootste belang dat de doelen kwaliteit en kwetsbaarheid binnen handbereik komen.

We maken u erop attent dat in de geschetste landkaarten (de figuren 6 tot en met 10 in bijlage 1) de relatieve vooruitgang van de regio in beeld wordt gebracht ten opzichte van de eigen regionale ambitie die in 2014 aan de Visitatiecommissie waterketen is gerapporteerd. Op koers liggen op een zeer hoge ambitie scoort dus slechter in termen van doelrealisatie dan vooruitlopen op een te laag gestelde ambitie. Deze kaarten moeten worden gelezen met de blik op de uitgangspositie in 2014 (figuur 5). Met andere woorden: Hoe ver is een regio met de realisatie van de eigen doelstelling.

Meer samenwerking tussen gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven

Regionale samenwerking tussen gemeenten en waterschappen gebeurt op verschillende manieren. Gemene deler is dat in alle regio's intensief wordt samengewerkt in projecten en op het vlak van kennisdeling. De netwerk- en programmaorganisaties zijn nog steeds de meest gekozen varianten, maar er wordt ondertussen al meer samengewerkt in federatief verband of een gezamenlijke organisatiestructuur (figuur 11). De mate waarin drinkwaterbedrijven participeren in de regio's neemt steeds verder toe (figuur 12).

De Staat van Ons Water en enkele goede voorbeelden

De verzamelde informatie is gebruikt voor de rapportage van de minister van I&M aan de Tweede

Kamer over de voortgang van de afspraken in het BAW. Deze rapportage heet vanaf dit jaar 'Staat van Ons Water'. Het rapport is op 26 mei jl. aan de Tweede Kamer aangeboden en te vinden via de link: <http://samenwerkenaanwater.nl/actueel/nieuws/2016/05/de-staat-van-ons-water/>.

Ter illustratie zijn in bijlage 2 van deze ledenbrief een aantal voorbeelden opgenomen. We hebben daartoe de regio's SAZ+(Zeeland) en Achterhoek+ uitgenodigd.

Landelijke ondersteuning

Als koepels blijven we een ondersteunende en stimulerende rol spelen om de doelen van het BAW te halen. We zetten daartoe ons ondersteuningsprogramma voort om de dialoog tussen gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven te bevorderen en de realisatie van de BAW-doelen dichterbij te brengen. Hieronder volgen enkele voorbeelden hiervan.

Bijeenkomsten en netwerk

VNG en UvW organiseren verschillende activiteiten om de regionale samenwerking te ondersteunen. Ook dit jaar komen de bestuurders in oktober bij elkaar voor een beeld van de actualiteit, een kijk op de toekomst en het handelingsperspectief.

Er worden bijeenkomsten georganiseerd over een sterkere samenwerking met drinkwaterbedrijven, net zoals die van maart 2016 over assetmanagement bij de ontvangende drinkwaterbedrijven Oasen en Vitens.

Verder blijven we periodiek landelijke bijeenkomsten voor de ambtenaren in de regio's organiseren. Met onze activiteiten willen we de onderlinge dialoog stimuleren en met elkaar het gesprek aangaan over de uitdagingen om de regionale uitvoeringsplannen concreet in de praktijk te brengen ('scoren in het begin van de tweede helft'). Hiermee faciliteren we een community van betrokken medewerkers.

Op de website van het landelijk project www.samenwerkenaanwater.nl vindt u de actualiteit en achtergronden, goede voorbeelden en interactie via sociale media (#samenwaw).

Begin van dit jaar is het landelijk platform meten en monitoring opgericht, waar deskundigen hun kennis kunnen (uit)delen. Zie het thema: <http://samenwerkenaanwater.nl/themas/landelijk-platform-meten-monitoren/>.

Kenniscoaches

Het programma kenniscoaches loopt dit jaar ten einde. U heeft nog de mogelijkheid om het laatste halfjaar gebruik te maken van deze faciliteit (keuze tussen inhoudelijke kennis en procesvaardigheden). U kunt ook nog denken aan regionale thematische bijeenkomsten of een inspiratie- en ontwikkeltraject in de regio.

Voor meer informatie kunt u terecht bij de coördinator bij Stichting RIONED, Gert Dekker: telefoon 0318-631111 of gert.dekker@rioned.org en op www.riool.net.

Benchmarkrapporten

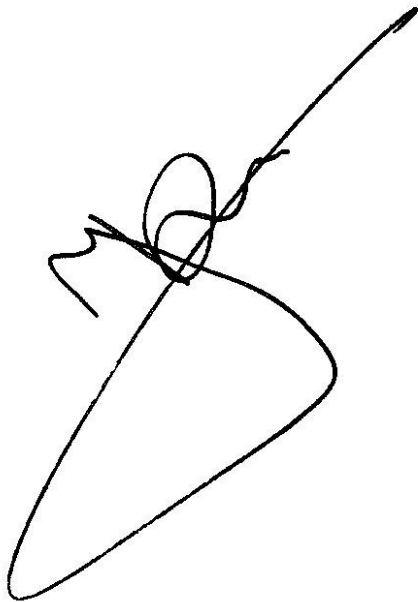
Eind 2016 verschijnen de drie benchmarkrapporten over het jaar 2015. Hieruit kunnen we afleiden hoe de prestaties in het functioneren en het milieu zich hebben ontwikkeld. Begin 2017 willen we voor de waterketen een overkoepelend rapport daarvan opstellen.

Meer informatie:

De VNG en de Vewin zenden een gelijklopende ledenbrief aan hun leden.

Voor meer informatie over de voortgang van de samenwerking en/of contact met het kernteam kunt u Ruud van Esch (070-3519868, resch@uvw.nl), Judith van den Bos (06- 51942453, judith.vandenbos@vng.nl) of Hendrik Jan IJsinga (070-3490887, ijsinga@vewin.nl) benaderen.

Hoogachtend,
Vereniging Nederlandse Gemeenten

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized loop and a long, thin stroke extending upwards and to the right.

J. Kriens
Voorzitter Bestuursraad

Deze ledenbrief staat ook op www.vng.nl onder brieven.

Voortgang en resultaat regionale uitwerking

Bestuursakkoord Water, onderdeel waterketen

Stand van zaken voorjaar 2016

In het Bestuursakkoord Water (BAW) van mei 2011 zijn afspraken gemaakt over onder andere het vergroten van de doelmatigheid in de waterketen. De regionale uitwerking van deze afspraken is in volle gang. In het land vindt in 49 deelgebieden de regionale uitwerking van de afspraken plaats. Drinkwaterbedrijven sluiten hier in toenemende mate bij aan. Deze factsheet geeft inzicht in de voortgang en het tussentijdse resultaat (stand van zaken voorjaar 2016).

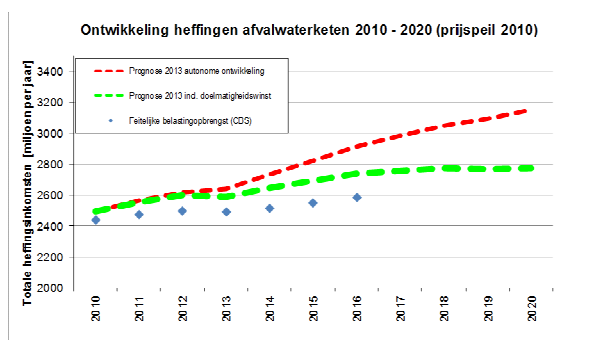
1. Doelmatigheidswinst en lastendruk afvalwaterketen

Een belangrijk doel van de afspraken in het Bestuursakkoord Water over de waterketen is het realiseren van besparingen op jaarlijkse kosten. De besparingen lopen op tot € 450 miljoen in 2020 en zorgen voor een beperking van de kostenstijging, met als effect een gematigde lastenontwikkeling in de waterketen (riool- en zuiveringsheffing en drinkwatertarieven) voor burgers en bedrijven. De € 450 miljoen aan structurele kostenbesparing in 2020 is opgebouwd uit € 380 miljoen voor de afvalwaterketen (gemeenten en waterschappen) en € 70 miljoen voor de drinkwatervoorziening (drinkwaterbedrijven).

Ontwikkeling riool- en zuiveringsheffing

De figuren 1, 2 en 3 geven een overzicht van de gerealiseerde en verwachte ontwikkeling van de riool- en zuiveringsheffing bij de 390 gemeenten en de 22 waterschappen en het drinkwatertarief van de 10 drinkwaterbedrijven¹. Hierbij zijn de gerealiseerde heffingsopbrengsten en de kosten van de drinkwaterbedrijven gerelateerd aan de prognose daarvan².

Figuur 1: Ontwikkeling van de totale heffingsopbrengsten voor de afvalwaterketen

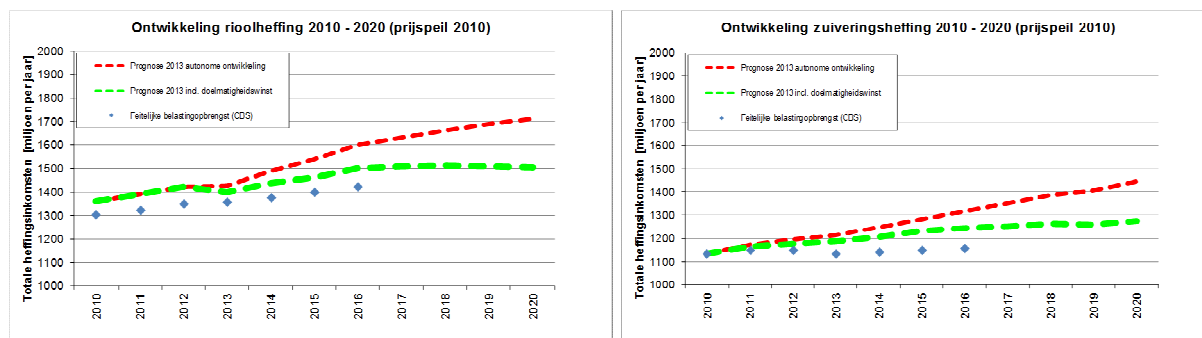
¹ De drinkwaterkosten zijn exclusief de rijksbelastingen die bovenop het drinkwatertarief in rekening worden gebracht

² De gegevens over de opbrengsten van de gemeenten en waterschappen en kosten van de drinkwaterbedrijven zijn, zoals afgesproken in het BAW, weergegeven in het prijspeil van 2010.

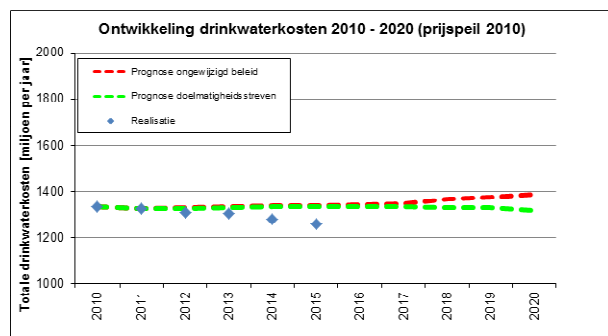

De prognose van de autonome ontwikkeling (rode lijn) is gebaseerd op het landelijk feitenonderzoek (2010), de prognoses van de waterschappen (2010 en 2013), de prognoses op basis van de benchmark rioleringszorg (2010 en 2013)³ en de bedrijfsvergelijking drinkwaterbedrijven (2010-2013). De prognoses zijn getoetst door het Centrum voor Onderzoek van de Economie van Lagere Overheden (COELO). De afspraken in het bestuursakkoord resulteren in prognose voor de ontwikkeling van de heffingsopbrengsten van de riool- en zuiveringsheffing en de kosten van de drinkwaterbedrijven langs de groene lijnen.

Figuur 2: Ontwikkeling van de opbrengsten van rioolheffing (gemeenten) en zuiveringsheffing (waterschappen)

Figuur 3: Ontwikkeling van de kosten van drinkwaterbedrijven

Uit de figuren 1, 2 en 3 blijkt dat de feitelijke stijging van de opbrengsten en kosten voor de (afval)waterketen gematigder is dan in 2010 was voorzien. De besparingen zijn zichtbaar en zijn sneller gerealiseerd dan in 2011 geschat⁴. De besparingen zorgen voor een beperking van de kostenstijging (minder meerkosten) en resulteren in een gematigde lastenontwikkeling in de periode tot 2020.

³ De prognose is in 2014 gecorrigeerd (conform afspraken BAW, prognose 2013) voor met name externe ontwikkelingen zoals de rentestand en het toegenomen aandeel kwijtscheldingen en oninbaar-verklaringen.

⁴ Rapportage lastenontwikkeling en doelmatigheidswinst 2010-2013, Werkgroep Financiële Doelmatigheid (Min I&M, RWS, IPO, VNG, UvW en Vewin).

Gerealiseerde kostenbesparing voorjaar 2016

Uit de eindrapportage van de Visitatiecommissie Waterketen (2014) blijkt dat de regio's van gemeenten en waterschappen een totale besparing van € 355 miljoen op de jaarlijkse kosten als ambitie hebben vastgelegd in plannen (t.o.v. afgesproken € 380 miljoen uit BAW). Voor de drinkwaterbedrijven bedraagt de totale besparing die als ambitie is vastgelegd € 85 miljoen (t.o.v. afgesproken € 70 miljoen uit BAW).

Jaarlijks brengen de VNG, UvW en Vewin in beeld in welke mate de (regionale) ambities en doelstellingen die voortkomen uit het Bestuursakkoord Water zijn gerealiseerd. Uit de laatste inventarisatie blijkt dat regio's van gemeenten en waterschappen en de drinkwaterbedrijven goed op weg zijn om de regionale ambities voor 2020 te realiseren. Eind 2015 was de besparing op de jaarlijkse kosten van de regio's van gemeenten en waterschappen samen € 225 miljoen (59% van € 380 miljoen). Ook blijkt dat de prognoses voor de doelrealisatie van de kostenbesparing in 2020 inmiddels hoger zijn dan de in het najaar van 2014 aan de Visitatiecommissie gerapporteerde regionale ambitie van € 355 miljoen.

Voor de drinkwaterbedrijven was de besparing op de jaarlijkse kosten eind 2015 samen € 55 miljoen (79% van € 70 miljoen).

De besparingen in de afvalwaterketen zijn mede te danken aan een andere investeringsstrategie van gemeenten en waterschappen. Door intensiever te meten en monitoren neemt het inzicht in de feitelijke toestand en het functioneren van de afvalwaterketen toe. Op basis van dit inzicht en het beter benutten van de beleidsvrijheid van gemeenten en waterschappen (lokaal maatwerk in plaats van het dogmatisch toepassen van (generieke) normen), worden het nut en de noodzaak van geplande investeringen beter in beeld gebracht. Dit leidt tot heroverweging van bestaande investeringsprogramma's, zonder negatieve gevolgen voor de prestaties.

De stijging van de rioolheffing is iets minder dan de verwachting was op basis van de benchmark 2013. Naar verwachting neemt de bereikte doelmatigheidswinst verder toe en zorgt ook de lage rente voor een neerwaartse druk op de hoogte van de heffing. De benchmark in 2016, over de periode tot en met 2015, zal hierover definitief uitsluitsel moeten geven.

Voor de waterschappen was er in de periode tot en met 2013 geen sprake van verminderde investeringsuitgaven, maar wel van lagere exploitatiekosten. Een betere samenwerking met gemeenten en drinkwaterbedrijven en interne efficiëncymaatregelen leverden hieraan een belangrijke bijdrage. Ook komen er in de zuiveringsheffing meer besparingen terecht dan in de prognose zijn meegenomen. In de prognose zijn alleen de besparingen meegenomen die direct gerelateerd zijn aan de infrastructuur voor de afvalwaterzuivering. Maar er zijn bijvoorbeeld ook besparingen die voortvloeien uit efficiëntere belastingheffing en een efficiënter centraal ondersteuningsapparaat van de waterschappen, die ten bate komen van de zuiveringsheffing.

Bij de drinkwaterbedrijven zijn extra besparingen gerealiseerd in de operationele kosten. Daarnaast bleven tot en met 2015 de investeringen iets achter bij de prognose. Dit kan worden verklaard door optimalisatie van investeringsplanning onder invloed van verbeteringen in het asset management. Ook de drinkwaterbedrijven hebben hierbij het uitgangspunt gehanteerd dat bijstellingen van het investeringsprogramma niet tot een lagere kwaliteit van de taakuitvoering en dienstverlening mogen leiden.

De figuren laten ook zien dat de besparingen niet kunnen voorkomen dat de kosten en daarmee de heffingsinkomsten in het beheer van de waterketen stijgen. De belangrijkste oorzaken van deze stijgingen zijn:

- opgaven als gevolg van intensieve neerslag (klimaatverandering) en milieukwaliteitseisen (o.a. EU-kaderrichtlijn water).
- de eerste aanleg van de riolering is in de meeste gevallen betaald uit de grondopbrengst en is dus in een keer ten laste gebracht van de koper van het gebouw. Voor de zuiveringsinstallaties geldt dat de eerste aanleg veelal deels door het Rijk werd gesubsidieerd. De vervanging van de infrastructuur wordt collectief en in zijn geheel betaald uit de riool- en zuiveringsheffing.
- verbreding van de gemeentelijke watertaken in 2009 van uitsluitend afvalwater naar afvalwater, regenwater en grondwater. De taken worden uit de rioolheffing bekostigd, waar deze voorheen uit andere middelen (onroerende zaak belasting en andere algemene middelen) werden bekostigd.

Lastendruk huishoudens en bedrijven

Tabel 1 en figuur 4 geven de ontwikkeling van de lastendruk van een aantal maatgevende situaties voor huishoudens en bedrijven weer. Deze gegevens zijn in het prijspeil van het betreffende jaar.

Tabel 1: Ontwikkeling lastendruk waterketen voor huishoudens en bedrijven⁵

Gemiddelde belastingdruk	2014			2015			2016			2015-2016			
	R	Z	DW	R	Z	DW	R	Z	DW	Riool (R)	Zuivering (Z)	Drinkwater (DW)	totaal
Huishouden huurwoning [meerpersoonshuishouden]	€ 102	€ 167	€ 167	€ 105	€ 168	€ 166	€ 103	€ 169	€ 165	-2,0%	0,9%	-0,7%	-0,4%
Huishouden koopwoning [meerpersoonshuishouden]	€ 185	€ 167	€ 167	€ 189	€ 168	€ 166	€ 191	€ 169	€ 165	1,0%	0,9%	-0,7%	0,4%
Agrarisch bedrijf	€ 331	€ 167	€ 547	€ 338	€ 168	€ 546	€ 343	€ 169	€ 534	1,3%	0,8%	-2,2%	-0,6%
Groothandel	€ 441	€ 386	€ 413	€ 463	€ 389	€ 413	€ 446	€ 393	€ 413	-3,8%	1,0%	-0,1%	-1,1%

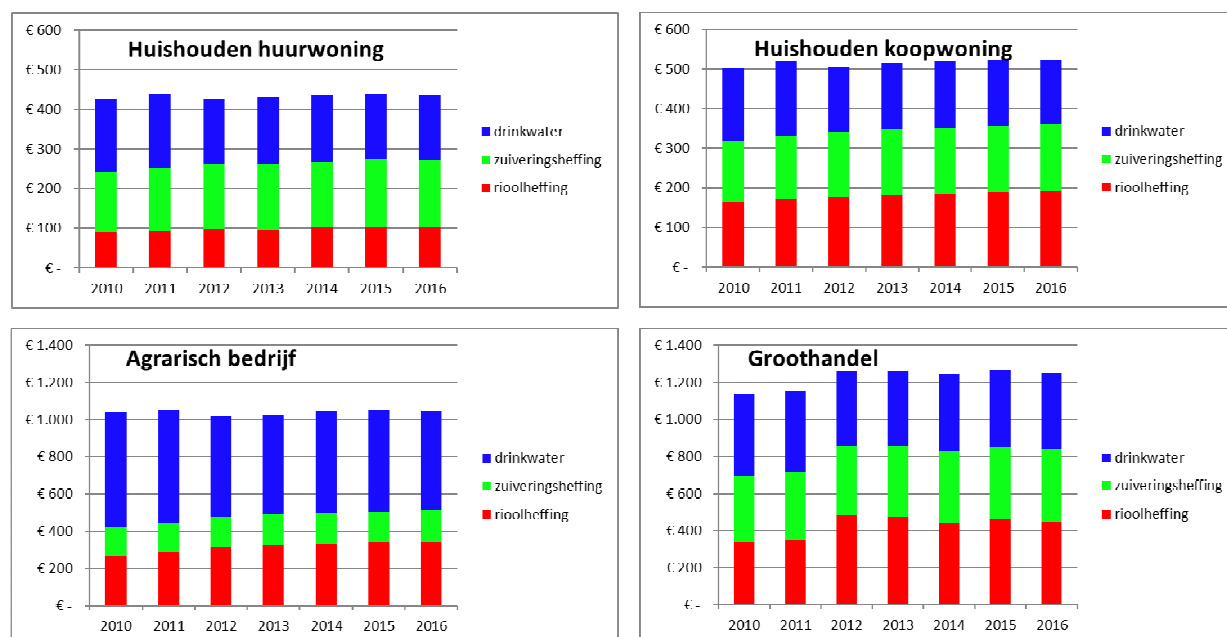
Bron: COELO, april 2016

Voor huishoudens ligt de stijging van de lokale lasten als gevolg van de riool- en zuiveringsheffing en het drinkwatertarief onder het niveau van de inflatie (prognose inflatie in 2016: < 0,5%). Voor huishoudens met een huurwoning is sprake van een daling van de lasten. De stijging van de lokale

⁵ Belastingdruk in € per huishouden en per bedrijf. De tarieven van de drinkwaterbedrijven zijn exclusief de rijksbelastingen die daar bovenop in rekening worden gebracht.

lasten voor agrarische bedrijven is conform het inflatieniveau, terwijl voor de categorie groothandel sprake is van een daling van de lasten.

Figuur 4: Ontwikkeling lastendruk waterketen voor huishoudens en bedrijven (2010-2016)

2. Voortgang en resultaat in de 49 regio's en bij de drinkwaterbedrijven

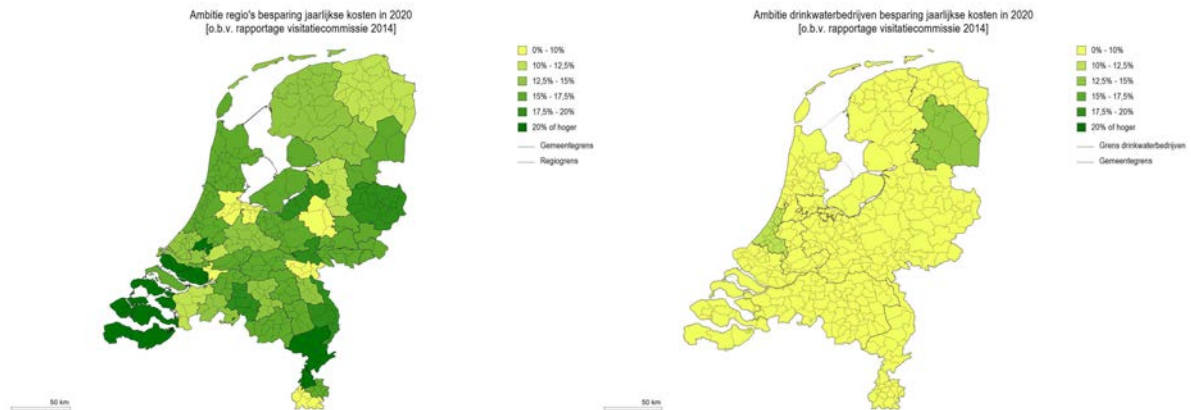
De regionale uitwerking van de afspraken van het bestuursakkoord is in volle gang. De dialoog tussen gemeenten onderling, waterschappen onderling en tussen gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven wordt in het hele land gevoerd. Dit leidt tot concrete (bestuurlijke) afspraken en over de (gezamenlijke) uitvoering van de beheertaken. Gezien het karakter van het uitwerkingsproces zijn er regionale verschillen in tempo en diepgang. Een aantal (koploper)regio's ligt goed op koers om de doelen van het Bestuursakkoord Water te halen, terwijl andere regio's zich extra moeten inspannen om tot diezelfde resultaten te komen.

In het vervolg van deze paragraaf wordt gedetailleerder inzicht gegeven in de voortgang en de doelrealisatie. Samenvattend kan worden geconcludeerd dat het uitwerkingsproces het afgelopen jaar voortvarend is voortgezet, dat de noodzaak van samenwerking breed wordt gedragen en dat er belangrijke stappen voorwaarts zijn gezet in vergelijking met de situatie in het voorjaar van 2015.

Kostenbesparing

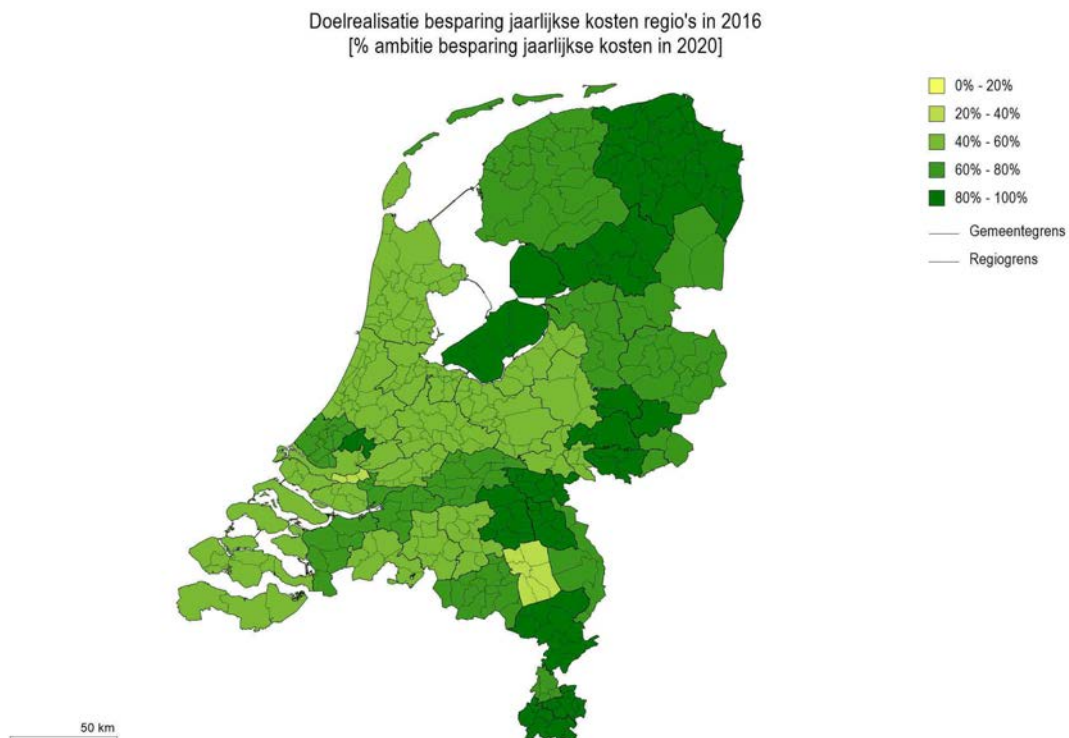
In figuur 5 is de ambitie van de regio's weergegeven voor de besparing op jaarlijkse kosten in 2020, zoals deze in het najaar van 2014 is vastgelegd in (regionale) plannen. De figuur is gebaseerd op de rapportage van de Visitatiecommissie Waterketen (2014).

Figuur 5: Regionale ambities regio's (links) en drinkwaterbedrijven (rechts) besparing jaarlijkse kosten in 2020 [Bron: rapportage visitatiecommissie, 2014]

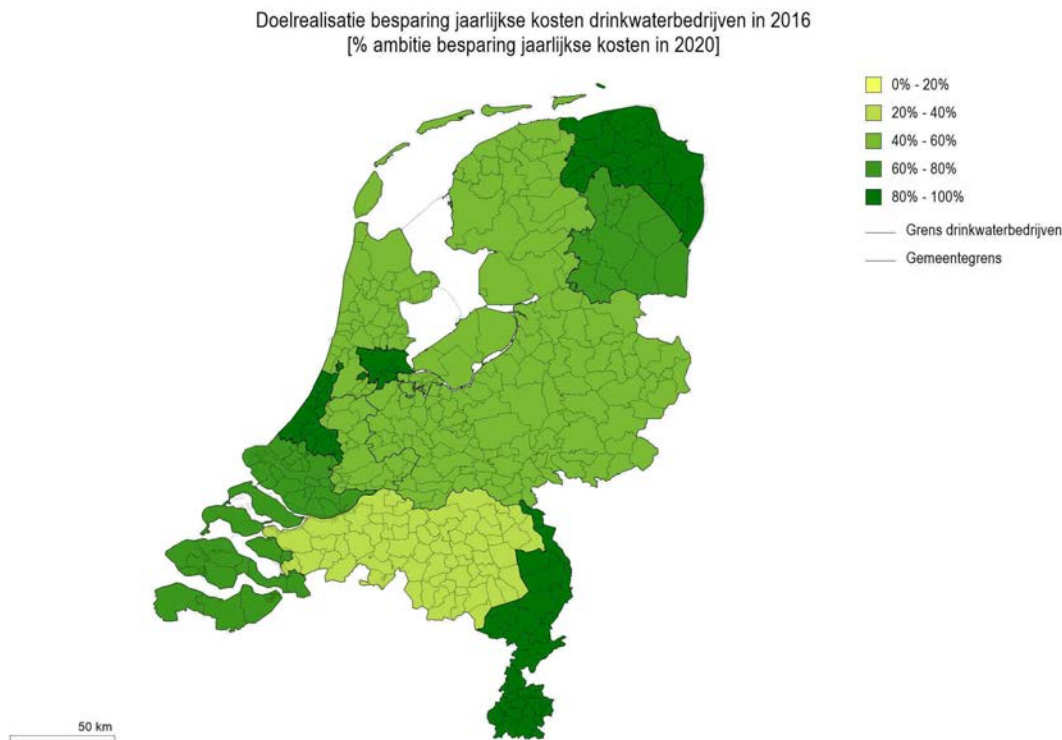

De figuren 6 en 7 geven de doelrealisatie van de besparing op de jaarlijkse kosten per regio en drinkwaterbedrijf weer in het voorjaar van 2016. De doelrealisatie is uitgedrukt in een percentage ten opzichte van de ambitie die de regio's en drinkwaterbedrijven hebben vastgelegd in plannen.

Figuur 6: Doelrealisatie kostenbesparing regio's voorjaar 2016 ten opzichte van de ambitie in 2020

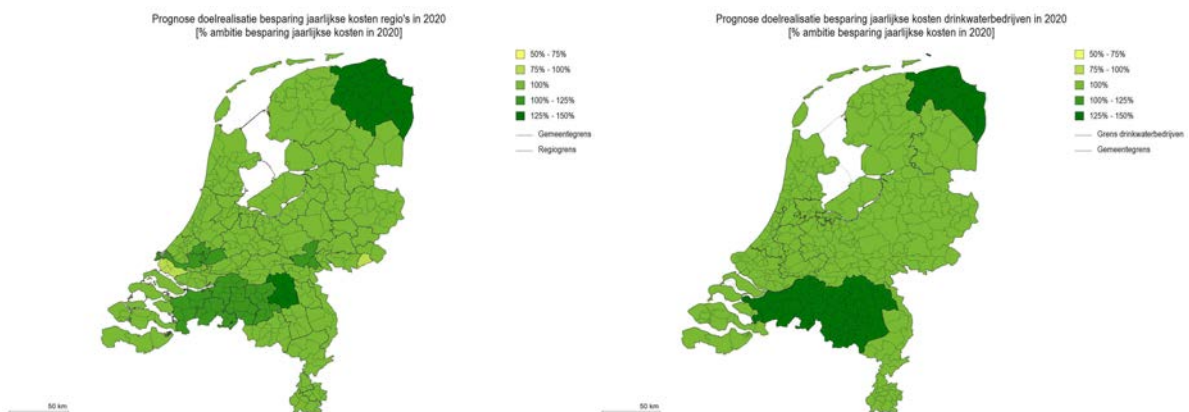

Figuur 7: Doelrealisatie kostenbesparing drinkwaterbedrijven voorjaar 2016 ten opzichte van de ambitie in 2020

Figuur 8 geeft de prognoses weer van de doelrealisatie van de vastgestelde ambities in 2020. Een percentage hoger dan 100% geeft aan dat de verwachte kostenbesparingen in 2020 hoger zullen zijn dan de vastgestelde ambities. Een percentage lager dan 100% geeft aan dat de verwachting is dat de besparingen lager zijn dan deze ambitie.

Figuur 8: Prognose doelrealisatie besparing jaarlijkse kosten regio's (links) en drinkwaterbedrijven (rechts) in 2020 [t.o.v. vastgestelde regionale ambitie van respectievelijk € 355 en 85 miljoen]

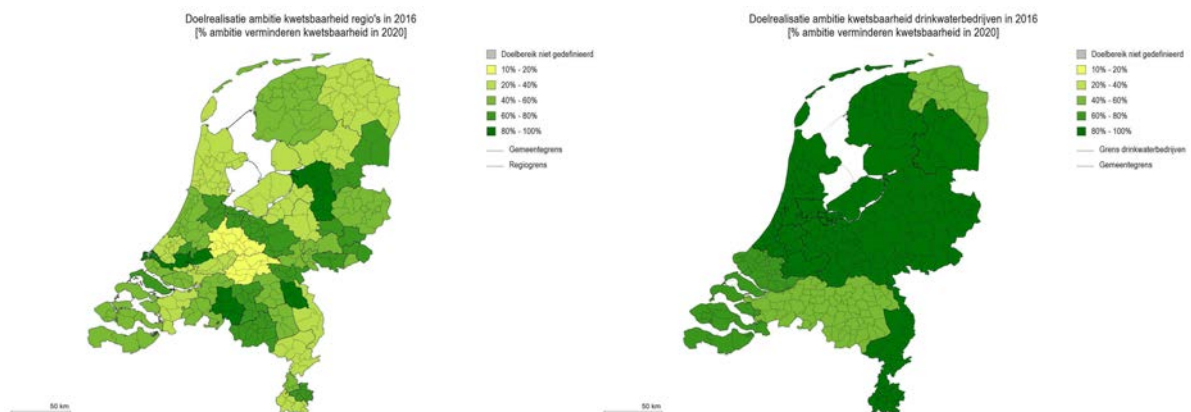
Investeren in het verminderen van kwetsbaarheid en verhogen van kwaliteit (professionaliteit)

Naast de doelstelling voor kostenbesparing zijn in het Bestuursakkoord Water ook doelstellingen geformuleerd voor het verminderen van de kwetsbaarheid bij en het verhogen van de kwaliteit (professionaliteit) van de uitvoering van de beheertaken in de waterketen. Ook op deze thema's zetten gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven concrete stappen. Het thema kwaliteit van

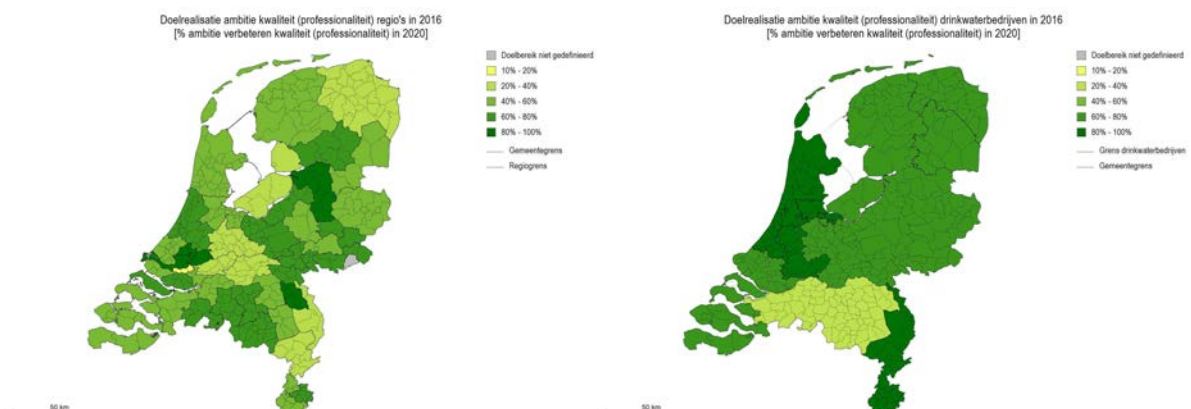
de uitvoering van de beheertaken (en keuzes die daarbij aan de orde zijn) vormt een belangrijke bouwsteen voor de te realiseren kostenbesparingen. Inzicht in de feitelijke toestand en het functioneren van de waterketen leidt tot optimalisering van beheers- en investeringsbeslissingen. Ook op het gebied van duurzaamheid en innovatie zijn in het land aansprekende voorbeelden te zien ⁶.

De regio's van gemeenten en waterschappen en de drinkwaterbedrijven hebben ook voor de thema's kwetsbaarheid en kwaliteit eigen ambities geformuleerd. De figuren 9 en 10 geven de doelrealisatie weer van deze ambities in het voorjaar van 2016. Ook uit deze kaartbeelden blijkt dat een aantal regio's en de drinkwaterbedrijven goed op koers liggen om de eigen doelstellingen in 2020 te realiseren.

Figuur 9: Doelrealisatie verminderen kwetsbaarheid bij uitvoering beheertaken regio's (links) en drinkwaterbedrijven (rechts) in 2015 [t.o.v. geformuleerde regionale ambitie voor 2020]

Figuur 10: Doelrealisatie verhogen kwaliteit (professionaliteit) van uitvoering beheertaken regio's (links) en drinkwaterbedrijven (rechts) in 2015 [t.o.v. geformuleerde regionale ambitie voor 2020]

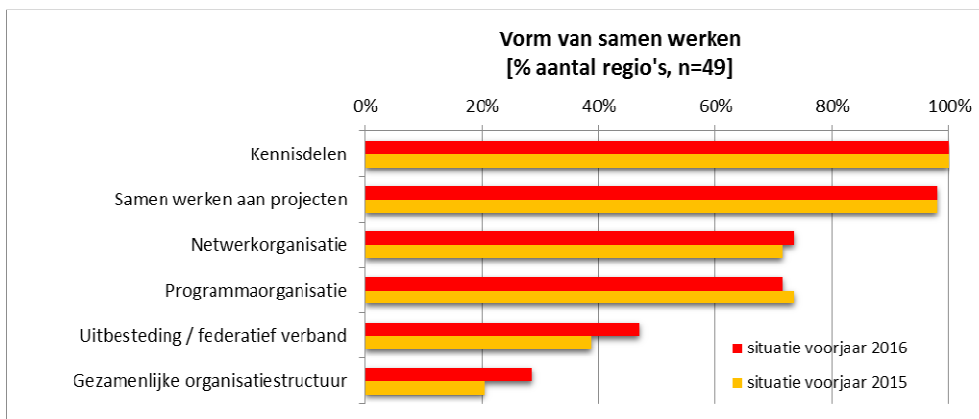

⁶ <http://www.samenwerkenaanwater.nl/inspiratie/kansenkaart>

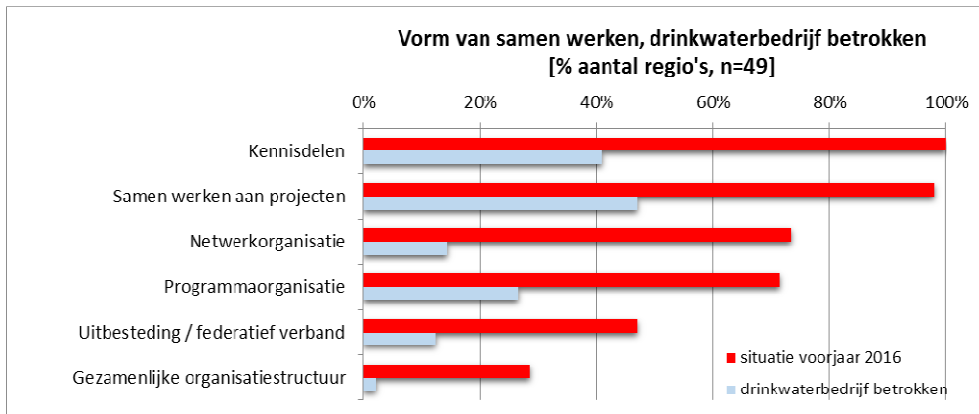
Structuur regionale samenwerking

De regionale samenwerking wordt op verschillende manieren ingevuld en verankerd. Het uitgangspunt hierbij is altijd: (organisatie)structuur volgt de inhoud van het werk. De figuren 11 en 12 geven een overzicht van verschillende vormen, waarin gemeenten en waterschappen samen werken en de mate waarin de drinkwaterbedrijven hierbij zijn betrokken, uitgedrukt als percentage van het totaal aantal regio's. Uit de monitoring blijkt dat in toenemende mate structuur ontstaat in de regionale samenwerking. Ook wordt duidelijk dat drinkwaterbedrijven in toenemende mate vanuit inhoudelijke werkprocessen aansluiten bij de samenwerkende gemeenten en waterschappen.

Figuur 11: Vormen van samen werken tussen gemeenten en waterschappen in regio's

Figuur 12: Vormen van samen werken regio's en mate van betrokkenheid drinkwaterbedrijven

Bijlage: Goede voorbeelden van samenwerking in de waterketen

1 Samenwerking (Afval)waterketen Zeeland (SAZ+)

DE ORGANISATIE

De 13 Zeeuwse gemeenten Borsele, Goes, Hulst, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Schouwen-Duiveland, Sluis, Terneuzen, Tholen, Veere en Vlissingen, het Waterschap Scheldestromen en Evides Waterbedrijf vormen samen de SAZ+ (Samenwerking (Afval)waterketen Zeeland).

DE AMBITIE EN SAMENWERKING

De besparing op de kostenstijging voor de afvalwaterketen is ingeschat op € 12 miljoen, en dat betekent dat de jaarlijkse kosten voor het afvalwatersysteem in Zeeland op prijspeil 2013 onder de €70 miljoen moeten blijven. De visitatiecommissie heeft met waardering kennis genomen van de formele toetreding van waterbedrijf Evides tot het Zeeuwse samenwerkingsverband SAZ. Voorts heeft de commissie er waardering voor dat de regio de uitdaging heeft aanvaard om haar ambitieniveau te verhogen en een meer dan gemiddelde bijdrage te leveren aan de realisatie van de landelijke besparingsdoelstelling van 380 miljoen euro. De commissie beoordeelt dit als zeer positief (categorie 20% of hoger vermindering kosten).

Door zowel beleidsmatig als operationeel samen te werken wordt de kwetsbaarheid teruggedrongen en wordt de kwaliteit van de taakuitoefening en daarmee van de prestatie van het afvalwatersysteem verhoogd. Kenmerkend voor de samenwerking tussen de 15 partijen is dat er structureel gewerkt wordt vanuit een vastgestelde en gedeelde visie op het afvalwatersysteem (de stip aan de horizon). Die stip op de horizon wordt bereikt door langs de wegen van de 4 programmalijnen te werken, te weten 1 'van vervangen naar verbeteren', 2 'aanpak rioolvreemd water', 3 'duurzaam zuiveren', 4 'operationeel samenwerken'.

DE 'TWEEDE HELFT' (PERIODE 2016-2020)

In het Programma SAZ+ 2016-2020 zijn de activiteiten en maatregelen per programmalijn beschreven die leiden naar de stip op de horizon, inclusief een begroting van de jaarlijks benodigde middelen. Het werken volgens het Programma SAZ+ 2016-2020 leidt tot een toekomstbestendige waterhuishouding in bebouwd gebied (op doelmatige wijze wordt er rekening gehouden met extreme weersituaties) waarbij de klant/burger continu goed drinkwater ontvangt, zijn afvalwater continu kwijt kan en waarbij een veilige leefomgeving (goede volksgezondheid, geen(water)overlast en een 'schoon' milieu) wordt gewaarborgd. Gestreefd wordt naar 1 Zeeuws Plan Afvalwaterketen op hoofdlijnen in 2017 van waaruit de individuele partijen vervolgens de nodige investeringsmaatregelen verder vorm zullen geven.

Voorbeelden van maatregelen die al uitgevoerd zijn: klimaatbestendigheid Tholen, 1 gezamenlijk gemaalbesturingssysteem, koppeling besturing gemalen, productie van bioplastic uit afvalwater (Phario-project).

Foto: uitgevoerde maatregel voor hevige regenbuien in de gemeente Tholen. De aanleg van een "afvoergoot" langs de straat.

2 Samenwerkingsverband Water Regio Achterhoek+

DE ORGANISATIE

Het samenwerkingsverband Achterhoek+ bestaat uit gemeenten Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doesburg, Doetinchem, Lochem, Montferland, Oost Gelre, Oude IJsselstreek, Rheden, Winterswijk, Zutphen en waterschap Rijn & IJssel. De samenwerkingskansen met drinkwaterbedrijf Vitens worden verkend.

Er zijn 6 afvalwaterteams operationeel. Dit zijn regionale samenwerkingsverbanden van 1 of meerdere gemeenten met het waterschap. Achterhoek+ kent de *afvalwaterteams* AWTA, AWTB, AWTE, AWTO, AWTZ en Wintlicht i.o. (zie schema).

DE AMBITIE EN SAMENWERKING

De ambitie op de drie doelen van het BAW van de Achterhoek+ is gesteld op 10,6 miljoen minder meer kosten, verminderen van de kwetsbaarheid en verhogen van de kwaliteit. De Visitatiecommissie waterketen was positief in het oordeel (categorie 15-17,5% vermindering kosten). De realisatie verloopt goed.

In de Achterhoek+ wordt op basis van *multischaligheid* samengewerkt. Het gaat om het gezamenlijk beheer van en de investeringen in de afvalwaterketen. Door middel van meten, monitoren en databeheer kunnen slimme investeringen worden gedaan. Er zijn werkgroepen voor het uitvoeren van onderzoeken. Ook worden er vele andere activiteiten samen ontworpen en tot uitvoering gebracht.

DE 'TWEEDE HELFT' (PERIODE 2016-2020)

Het laaghangend fruit is geplukt, vanaf nu komt het neer op de samenwerking *definitieve vorm* te geven.

Het is in de afvalwaterteams duidelijk geworden dat voor de gezamenlijke ontwikkeling van de afvalwaterketen er een gezamenlijk plan moet bestaan. Met meerdere gemeenten en het waterschap zijn meerdere visies hiertoe ontwikkeld. Met diverse gemeenten is al een vervolgstap uitgevoerd waarin de visie is uitgewerkt als concreet plan: gemeenten hebben de visie als basis opgenomen in hun vGRP en met andere gemeenten is en wordt een gezamenlijk afvalwaterketenplan gemaakt (die de vGRP'n en het zuiveringsplan vervangt).

